

Cum 1 tab.
V. 5894

491
404

Q. B. V.
DISSERTATIO MEDICA,
IN QUA

**POTUS
COFFEÆ,**
LEVITER ADUMBRATUR,

118
BS

QUEM
CONSENS. NOBIL. NEC NON EXPER. ORD. MED.
IN ILLUSTR. AD SALAM LYCEO,

SUB PRÆSIDIO,
VIRI NOBILISSIMI ET EXPERIENTISSIMI

**DN. DOCT. CAROLI
LINNÆI,**

EQUITIS AURATI DE STELLA POLARI,

S:Æ R:Æ M:TIS ARCHIATRI,
MED. ET BOTAN. PROFESSORI REG. ET ORD.
ACAD. SCIENT. UPSAL. HOLMENS. PETROPOL.
BEROL. IMPERIAL. NAT. CUR. LONDIN. MONSPEL. TO-

LOS. ET FLORENT. SOCIJ,
PUBLICO SUBMITTIT EXAMINI
HINRICUS SPARSCHUCH,

LINCOPIA O-GOTHUS,
IN AUD. CAROL. MAJ. AD D.XVI. DECEMB.
ANNI MDCCLXI.

H. A. M. S.

UPSALIAE.

4848
c. 2

VIRO

Admodum Reverendo atque Praeclarissimo,

D: NO MAG. JOHANNI SPARSCHUCH,

S. S. Theologiae LECTORI Primario ad Regium Gymnasium

Linkopie[n]se Dexterrimo,

Ven. Consistorii ASSESSORI Aequissimo,

PRÆPOSITO & PASTORI in Skeda Vigilantissimo,

PARENTI OPTIMO.

Maxima illa, & innumera fere beneficia, quae, paterno Tuo adfectu, a cunabulis inde, in me contulisti, dum gratus recordor, tantum abest, ut animum, prolixum licet cupientissimumque, de remuneratione ulla cogitare sinat eorum amplitudo, ut etiam in multitudine defixus prope obstupescam, & infra desideria mea quam longissime subsistam. Permittas itaque, Indulgentissime Parens, ut, cum tua in me merita, ne idonea quidem dicendi ratione, exaequare valeam, in animo religioso, tacitaque veneratione conquiescant, & ut tecum insuper agam, tanquam honestus Debitor, qui nec fallere fidem, nec Creditori surripere sua studeat, sed qui parvis subinde muneribus illum demulceat, & se ipsum quam sepiissime admoneat, reddendum aliquando cum feriore id omne, quod ejus benignitate mutuari licuit haud mediocri. De cetero rogo, ut, felicissimos inter verum successus humanis rebus intersis quam diutissime. Permansurus,

PARENTIS OPTIMI.

filius obsequentissimus

HENRICUS SPARSCHUCH.

D. D.

§. I.

os Europæi, qui ducti opinione,
ad consuetudinem, nec ad ratio-
nem vivimus, ut verbis utar Se-
necæ, aliarum gentium mores al-
to supercilio, immo cum risu,
intuemur, quasi a nobis prorsus
alienos, mox vero eosdem, no-
vitatæ cupidi, in usum trahi-

mus. Nobiliores, ut habeant, quo a plebeis distin-
guantur; hi vero, ne inferiores videantur cæteris, si-
miarum instar, illos imitantur, & sic novi facile per in-
tegras regiones late disseminantur mores. Navigatio,
ad summum fastigium ab Europæis evecta, nos in o-
mnes mundi plagas facile allectat, etiam remotissimas;
inde nobis aliarum gentium terræ & mores innotuere,
tam boni, quam mali. Inter maxima inventa, quæ be-
nefitio navigationis originem debent, primum sibi vindic-
dicat locum India Occidentalis, a Columbo detecta,
quamvis inventionis gloria Americo Vesputio cesserit.
Navigationi etiam adsignamus Indiam Orientalem, ejus-
que insulas felicissimas, mercesque varias, ab utraque

A

India

India repetendas. Si mente ac cogitatione omnia ad-
 amus, quæ recentior investigavit ætas, certe rudes dice-
 mus majores, qui horum omnium ignari vixere; hi
 spiritus ardentis, Nicotianam, Theam, Coffeam, Sac-
 charum, Sericum, aromata plurima, & sexcenta alia,
 nobis hodie usitatissima, ignorabant: humili contenti
 forte, nostris & fortiores & feliciores, ea spernentes,
 quæ hodierna introduxit luxuria, in corporum utum,
 certe non optimum. Nisi quis nos feliciores judicet ob
 detectas Potosi argenteas gazas, quas laboriose ex terræ
 visceribus erutas, magno cum periculo in Europam
 transferimus, nec minus ancipiti casu ad disjunctissimas
 Indiæ Orientalis barbaras terras deferimus & dilapida-
 mus, arida folia fruticum & fila larvarum tenuissima re-
 portaturi. At vero inter alia, quæ reducimus, nume-
 randæ erunt sic dictæ Fabæ Coffeæ, quæ tanta copia ho-
 die importantur, ut satis mirari nequeamus, Indos, in
 suis terris, tam largam obtinere messem, quæ tot no-
 stratum sufficiat gulis. Hanc tamen considerationem
 illis, quibus curæ est, lubens relinquo; mihi animus
 tantum erit, paucis disserere de potu illo Orientali-Ara-
 bico, quem decoctum COFFEÆ, dicere moris est, e-
 jusque originem, præparationem & effectus peculiâres
 exponere. Te vero L. B. ea, qua par est, veneratio-
 ne compellamus, velis, solitum nobis non denegare
 favorem.

§. II.

Historiam COFFEÆ perfectam, si traderem, dies
 prius mihi deficeret, quam dicendorum tela, quum de
 ea tot tamque multa tradiderint plurimi, ut ea enumera-
 re opus foret Herculeum; qui de COFFEA multa lecti-
 tare gestiunt, adeant, præ cæteris, Monographos Coffeæ,
 inter quos nominare sufficiat,

Meisnerum 1621.*Petterfenium* 1666.*Banesium* 1671.*Tognium* 1675.*Du Four* 1684.*Galan* 1669.*Sponium* 1705.*Roque* 1717.*Langerum* 1684.*Massilium* 1685.*Chamberlainie* 1685.*Bleignur* 1687.*Maglium* 1691.*Bladdæum* 1721.*Duglas* 1725.*Civerum* 1731.

ut taceam *Mappii* & *Gmelini* disputationes, aliorumque,
docte conscriptas.

§. III.

Notitia *Coffeæ* genuina, imprimis ab Arabia felici
& *Æthiopia* peteretur, in quibus sponte crescit, nisi
remotissimus obstaret locus; nobis itaque sufficiat *Cof-*
feam considerare secundum ætates, quibus magis magis-
que innotuit. Nominata *Coffea* proprio in solo, Ara-
biæ scilicet felicitis, BUN, quod *Ægyptii* in *Bon* vel *Ban*
flexerunt, quo factum est, ut nonnulli *Buncbos* Avicen-
næ idem statuerint.

ARABES scriptores circa An. 1400. primam hujus
arboris mentionem, quantum novimus, reliquerunt,
mancam licet & valde obscuram.

ALPINUS (*Prosper*) de *plantis Ægypti*. Venet. 1591.
primum hunc graphice proposuit potum, quod vero at-
tinet arboris figuram, adeo rudis illa fuit, ut ab aliis fa-
cile non dignosceretur. Potum quendam, inquit, ex *Bon*
„f. *Ban* præparari, quem Turcæ, *Ægyptii* & Arabes pa-
„rant, decoctum vulgatissimum, quem vini loco ipsi po-
„tant, venditurque in publicis œnopolis, non secus
„quam apud nos vinum, illique ipsum vocant CAOVA.
„Arborem similem esse Evonymo; potum corroborare
„ventrem, juvare concoctionem, viscerum auferre ob-
„structiones, uterum calefacere, menstrua pellere. Phi-
„lologis excutiendum relinquimus, an illa antiquioris æ-

vi sententia sibi constet, qua nonnulli contendunt vocabulo כַּף i Sam. XXV. v. 18. significari Coffeam s. potum, quem Davidi attulerit Abigail *); cum ex fabis s. fructibus frictis & contusis *Cahve*, Arabicæ arboris, potionem gentibus Orientis gratissimam ac receptissimam esse paratam, constat.

De COFFEÆ potu, VERULAMIUS A:o 1624 cent. §. 768. ita: COFFEA *turcis potus ex bacca, quæ nigricat instar fuliginis, est acri & aromatico odore, pulverisata in aqua sumitur calente.*

Europæis in usum esse coepit hic potus, circa annum 1650. & primo apud australiores Italos, Gallosque invaluit.

RAJUS in *Historia plant.* A:o 1690. de potu COFFEÆ, utpote tum receptissimo, ita loquitur: „Arbor „Arabiae felicitatis, duntaxat intra Tropicos. Arabes vim „seminum vegetandi destruunt, inde immensæ opes, ut „fere totius orbis divitiæ, in eo confluant; unde illa „pars Arabiae vere felicissima. Fidem superat, quod mil- „lena modiolorum millia divendant Turcis, Barbaris, „Europæis. Mirum, inquit, tantum thesaurum unius „gentis peculium esse, & intra unius provinciae angu- „stias coerceri. Mirum, vicinas Nationes, existimu- „lante invidia s. avaritia, eas jam pridem non, vel vi „depopulatas esse, seu semina, vel vivas radices, dolo „non surripuisse. Mirum, quam vigilem Draconem „coævetic suis tuendis præficient indigenæ. Mirum, u- „nius regionis menses, totius orbis sufficere expensis.

Sycis nostratibus, ante initium hujus seculi, vix in usu fuit hic potus, quod plures senes, fide dignissimi, et jamnumque superstites, nobis retulere, qui eum ad nos

*) Vid. b. m. Olav. Celsii S. Th. Doct. Prof. Hierobot. de plantis Sacris, Scriptorum Ups. edit. MDCCXLV. it. MDCCXLVII.

nos introductum a peregrinatoribus testantur, e Gallia reducibus, eo, uti aliis moribus, nostram qui infecere nationem.

Visa primo fuit arbor in Europa circa annum 1710. ex Arabia feminibus delata in Hortos Academicos Belgii, & inde per totam facile Europam disseminata; quo modo hoc factum sit, graphice describit *Boerhave* in Hort. Lugd. Batavo 2. p. 217. *Nicolaus Vitsen*, Amstelædamensis Consul, atque Indiæ Orientalis Præfectus, postquam literis sæpe monuerat, primum Societatis Indiæ Orientalis Præfectum *Van Hoorn*, ut semina recentia, *Caffe*, *Mochâ* Arabiæ felicis urbe deferenda curaret, atque in insula Java, in cujus metropoli Batavia habitabat, terræ commissa foveret: cui ille parens, arbores inde nactus, plurimas, unam misit Amplissimo Viro, qui statim quam liberalissime, incomparabili hoc ornamento, hortum ornavit Amstelædamensem, cujus olim & conditor fuit. Ibi tulit dein fructus, ex quibus satis novæ assiduo stirpes prodeunt. Ita quidem, ut rarissimæ arboris spectaculum in Europa, unius Vitsen curæ debeatur & liberalitati, errantque, qui aliter de hac re commentati sunt, ut suis ad me datis, ipse Amplissimus Vir monuit.

JUSSIÆUS (*Anton*) in *Actis Parisinis*, dignam figuram & descriptionem arboris, omnium primam proposuit A:o 1713. secundum arbusculam vivam, quam *Rancas*, Consul Amstelædamensis & Præfectus Horti, *Ludovico Magno* obtulit, uti commemorat *Geoffroy Mat.* med. 2. p. 432.

AMERICÆ regiones, inter Tropicos sitæ, hodie ab Europæis cultæ, uti Surinamum & aliæ, ex hujus arboris cultura, ingens quotannis reportant lucrum; etenim feminibus, a Governatore *Van Hoorn* primum reportatis, arbor in varias regiones utriusque Indiæ distribu-

buta fuit, immo & Africae fervidissima, quae antea
merx unius erat regionis.

§. IV.

GENUS arboris COFFEA distinctum est ab aliis
plantis. Primi, qui arborem conspexerunt Botanici, ad
Jasmini genus retulerunt Coffeam, cum Corolla satis
convenient & baccæ sint dispermae. *Heisterus* quidem
in Horto Helmstadiensi, novum ex hac arbore planta-
rum genus, construere primum conatus est, modo o-
peri perficiendo par fuisset. Nob. Dom. Præses A:o
1737. primum generis distinctum & naturalem tradidit
characterem, in Generibus plantarum:

COFFEA.

CAL. *Periantium* quadridentatum, minimum, ger-
mini insidens.

COR. *Petalum* infundibuliforme. *Tubus* cylindra-
ceus, tenuis, calyce multoties longior. *Limbus* planus,
quinque-partitus, tubo longior: *laciniis* lanceolatis, la-
teribus revolutis.

STAM. *Filamenta* quinque, subulata, tubo corol-
lae imposita. *Antherae* lineares, incumbentes, longitudine
filamentorum.

PIST. *Germen* subrotundum. *Stylus* simplex, lon-
gitudine corollae. *Stigmata* duo, reflexa, subulata,
crassiuscula.

PER. *Bacca* subrotunda, puncto umbilicata.

SEM. bina, elliptico-hæmisphærica, hinc gibba,
inde plana, arillo involuta.

§. V.

SPECIES quidem generis hucusque non nisi unica
innotuit, scilicet hæc ipsa, quæ feminibus potum sub-
ministrat. Occidentalem aliam, tanquam novam Cof-
feæ speciem, nuper ex America redux, Clariss. *Faqui-*
nus, *Botanicus Cæsareus*, orbi proposuit, in opusculo
suo,

fuo, quod inscribitur, *Enumeratio systematica plantarum*; sed de arbore non visa, nihil pronunciamus, imprimis cum a *Coffea Arabica* in non paucis differat, numero certe partium floris quatenario, nec quinario, semine uno nec gemino manifeste differt, est vero hæc:

COFFEA occidentalis floribus tetrandris, fructibus monospermis. *Jaqu. gen. 16.*

Pavetta foliis oblongo-ovatis oppositis, stipulis setaceis petiolis interpositis. *Brown. hist. jam. 142. t. 6. f. 2.*

Jasminum arborecens, lauri foliis, flore albo odoratissimo. *Plum. ic. 150. t. 156. f. 2.*

Quod circa hujus speciei genus dubii hæreamus, fructificatio dioica Stellarum imprimis nos movet, in generibus notis constans, quæ sine numero quinario s. quaternario variat, ubi in *Rubia*, *Crucianella* aliisque, tamen fructu dicocco constans; nec solet facile numerus feminum in iis, quæ paucis gaudent, variare, cui itaque principio suum inædificavit *Systema Cæsalpinus*.

SYNONYMA *Coffeæ* nostræ omnia, præsertim e peregrinatorum turba colligere, res immensi esset laboris, parcioris autem usus. Nonnulla itaque indicasse Botanicorum sufficiat, quæ inter præcipua sunt.

COFFEA. Syst. nat. 10. p. 929. Spec. pl. 172. Hort. cliff. 59.

Hort. Ups. 41. Mat. med. 70. Roy. lygdb. 239.

Coffe. Dal. pharm. 491.

Coffe frutex, ex cujus fructu fit potus. Raij hist. 1691.

Coffe tree. Pluk. phyt. 272. f. 1.

JASMINUM *Arabicum*, lauri folio, cujus semen apud nos *Caffe* dicitur. *Juss. Act. 1713. p. 388. t. 7. desc. figur.*

JASMINUM *arabicum*, castaneæ folio, flore albo odoratissimo, cujus fructus *Coffe* in officinis dicitur *Belgis. Comm. Amst. 72. Boerb. lugd, 2. p. 217.*

JASMINUM castaneæ folio, flore odoratissimo, rubro fructu (qui Coffe) duro. Comm. Amst. 250.

EVONYMO similis ægyptiaca, fructu baccis lauri simili. Baun. pin. 428.

Arbor Bon, cum fructu suo *Buna. Park. theatr. 1622.*

BON vel *BAN*, arbor. Bauh. hist. 1. p. 422.

BON vel *BAN* ex cujus fructu Ægyptii potum *Caova* conficiunt. Pluk. alm. 69. t. 272. f. 1.

BON Alp. Ægypt. 36. t. 36. Vest. Alp. 21.

BUNA, *Bunna* & *Bunchos Arabum*. Bauh. hist. 1. p. 421.

§. VII.

DESCRIPTIONEM arboris præstantissimam supeditat *Hortus Cliffortianus*, quam itaque heic sistimus paucis adjectis:

RADIX fibrosa, pallida.

CAULIS arboreus, rectissimus, erectus, simplex, sæpe duodecim pedum & ultra; cortex primo anno viridis, secundo fuscus fere, præcedentium griseus, expidermidis longitudinaliter dehiscente quadrifariam & membranæ instar discedente, inæqualis & lacerus.

Folia opposita, per spatia spithamæa vel palmaria remotis oppositionibus.

RAMUS ad singulam alam folii, lineari plus spatio ab insertione folii, supra folium remotus emittitur, horizontalis fere, simplicissimus vel sine ramulis, excrecens per annos semper ex apice, tenuis, junceus, glaber.

FOLIA opposita, oppositionibus spithami l. palmi spatio remotis, singula ovato-lanceolata, desinentia in acumen oblongum, superne glabra, atroviridia, nitida; inferne pallide viridia glabra & obscura.

PETIOLUS brevissimus, duarum triumve linearum extensus secundum longitudinem folii, ubi superne minimus filiformis, inferne teretiuseculus crassior;

a la-

a lateribus hujus intra folium exeunt vasa alterna, viginti plura, ad angulum acutum recta extensa, prope marginem oblique flexa versus regionem apicis: horum vasorum insertio bifurcata est, sinu subtus concavo, superne convexo; foliorum Discus planus est, at juxta marginem justo longior, hinc undulatum quasi, intra singuli vasis exsertionem, flectitur. Longitudo foliorum spithamea est, latitudo digitorum trium transversorum. Cum rami horizontaliter pateant, vertitur semper discus folii versus coelum. Folia inferiorum oppositorum in singuli anni ramo, minora sunt reliquis.

STIPULA, ubi egrediuntur petioli, connectuntur utrinque folia, quae inter petiolos terminatur in acumen subulatum ramo approximatum; ubi ramus per annum terminatur, ibi apparent margines laterales subulati, conniventes, & gummate quodam clausi. Folia persistunt per tres annos, decidunt, nec regenerantur.

FLORES ex singula ala duo l. quatuor, sessiles: corolla nivea hypocrateri formi; reliqua vide in Generibus.

FRUCTUS ovatus, obtusus utrinque, e rotundo parum utrinque compressus, & quasi angulis sex obsoletis notatus, umbilico circulo obsoleto notato, ruber, cortice molli tenui, bilocularis.

SEMINA solitaria, cartilaginea, hinc convexa, inde plana, margine altero longiore involuto intra alterum & reflexo in paribus contrario modo. Fructus hic pedicello brevissimo insidet, cincto vaginulis utrinque acuminatis imbricatis.

Videmus ex data descriptione arboris, ut paucis eandem comprehendam, *Arborem* simplicem, erectam, minus altam, ramis longis, simplicibus, laxis, & fere nutantibus, vestitis; *Foliis* oppositis, laurinis sempervirentibus, ornatam *Floribus* albis, sessilibus, fere Jasmini corolla, quibus *Bacca* cerasorum facie, rubicundae succedunt, pulpa pallida, submucilaginosa, fatua, intus gerentes

rentes *Semina* duo, dura, huic convexa, inde plana, arillo cartilagineo vestita.

FLORET arbor bis in anno, uti plantis Indianis est solenne, tempore scilicet vernali & autumnali; FRUCTUS vero integrum annum ad maturationem exposcunt, adeoque fructus etiam bis in anno legitur.

ORDO NATURALIS arborem refert ad ordinem 44 *Stellatarum*, quod ex caractere & descriptione patet; ita tamen ut admodum affinis sit Ordini 63 *Cymosarum*, de quibus videatur *Philos. Botanica*.

CULTURAM arboris si respiciamus, eandem apud nos cum fœnore fieri & propagari nunquam posse, patet, cum eius patria sit inter Tropicos; adeoque sine caldariis calidissimis, in terra prægnante, e ventre equino parata, excudi, adulescere, florere, & fructum sub fenestris producere, certe nequit. Ut vero hujus cultura facilius innotescat, ea adducere juvat, quæ de hac commentatus est *Job. Silander, in actis Holm. 1757. p. 236.* qui ipse plantationi manum admovit per plures annos, dum *Surinami* degeret, cujus verba paucis comprehendamus: „*Arbor exacto anno post plantationem, ex*
 „*seminario in aliam transfertur terram, inter fruteta ple-*
 „*runique crescat, & raro in altum surgit, corticeque*
 „*obducta subcinereo, ramisque laxis, fulgentibus ac undu-*
 „*latis foliis. Terra sit humus dædala, in qua crescit, &*
 „*loca paludosa optima huic sunt. Clima surimense*
 „*præterea est divisum in α) tempus Siccitatis minus, per*
 „*Februarium & β) Pluviale majus a Martio ad medium*
 „*Augusti, inque γ) tempus majus Siccitatis a medio*
 „*Augusti ad finem Decembris, & denique in δ) Pluviale*
 „*minus, quod Januarii complectitur. Arbor, in tem-*
 „*pore pluviali minori, plantationem obtinet, idque in-*
 „*ter Masas, ut umbram sibi conciliet, donec quatuor*
 „*impleverit annos. Ad longitudinem octo pedum cre-*
 „*scit,*

„scit, & ad annum durat vigesimum, vel ultra. Post
 „tres annos fructus reddit, idque bis intra annum. Fru-
 „ctus majores in tempore majori pluviali obtinent cives,
 „& minores in Octobri. Arbores novellæ fabas red-
 „dunt majores, sed minus sâpidas. Modum siccandi &
 „mola easdem confringendi, apud Auctorem L. B. in-
 „veniet.

§. VIII.

ANALYSIN horum seminum COFFEE prætereo,
 cum nobis in hoc otium fecit *Geoffroi* in *Mat. med.* 2. p.
 433, quam qui desiderat, Auctorem adeat præstantis-
 simum.

§. IX.

Ad PRÆPARATIONEM *Coffeæ* ratio instituti nos
 deducit. Semina in sartagine ferrea, supra prunas tor-
 rentur, ut bene sudent. Manum vero exercitatum o-
 pus desiderat, ut nec minus nec parcius ustuletur. Dein
 in molam versatilem ex Chalybe mox conjiciuntur, ut
 in pulverem redigantur crassiolem; si enim diu conser-
 vantur assata, vis non nihil perit. Ex hoc pulvere uncia
 una sumatur, quæ cum duabus circiter libris aquæ co-
 ctæ misceatur, ignique a moveatur, & postquam bis aut
 ter ebulliverit, ab igne retrahatur. Clarificetur adjecta
 rasura Cornu Cervi, aut albumine ovi aut aqua frigida,
 ut limpidius evadat decoctum. Alii tamen libentius po-
 tum consumunt, sine additamento clarificatum, quum
 contendunt, vires potus inde infringi. Decoctum adhuc
 calens a fœcumento pulvere, in fundo aheni præcipitato,
 per inclinationem separetur, calidum sumitur, cum e-
 nim frigidum fuerit, ingrâtissimus plerisque est potus;
 consuetudini tamen, ut in cæteris, obtemperandum.

Nostrates, post prandium plerumque Coffeam bi-
 bunt, idque tribus cyathis murrhinis, cum saccharo sæ-
 pe & flore lactis. *Galli* vero, cyathum unum tempo-

re matutino inprimis potant, majorem tamen nostris, Saccharo adjecto, & pane triticeo ei immerso, ut potius edere, quam potare videantur. *Belgæ* & tempore matutino & pomeridiano hauriunt; in his vero plebeji, non costum, ut etiam sine saccharo & lacte, instar infusi, propinant, ore postea saccharum, vel radicem Equiricia sumunt. *Angli* tempore inprimis matutino, cum pane, butyro illito, bibunt. *Turcæ* unum tantummodo Cyathum hauriunt, saturatiorem vero nostris.

SUCCEDANEA COFFÆ, ut invenirent, quam plurimi fuere annisi, e. gr. in *pisis, nucibus fagineis, amygdalis*, quorum amygdala, omnium ceterum saluber- rima, majori tamen gradu, quam COFFEA inflativa, minus ideo recepta. Quoties COFFEA succedaneis adulteratur, toties docta non convenit gulæ, adsvetoque abdomini malum adfert non minimum.

INSTRUMENTA ad hunc potum rite parandum & propinandum, quibus luxuria culinas nobilitavit nostras, tam varia habentur ac desiderantur, ut illa solum commemorare labor sit. Sunt vero hæc inprimis:

Sartago ferrea pro ustulatione seminum.

Mola chalybea pro tostorum seminum comminutione.

Ahenum æneum operculatum pro coctione.

Tripus ferreus pro aheno coquente.

Carbonarium æneum pro cantharo calido tenendo.

Cantharus argenteus ad propinandum decoctum.

Cantharus argenteus pro lacte infundendo.

Vasculum argenteum saccharum subministrans.

Forceps argenteus pro saccharo excipiendo.

Vascula murrhina chinensia eaque gemina.

Cochlearia argentea parva pro saccharo miscendo.

Mensa rotunda picta, verniceque obducta.

Mappa mensalis pro tegumento mensæ.

Repositorium quod excipiat supra mensam vascula.

Vas argenteum majus pro lavandis vasculis.

Plura ut taceam, quæ maxime necessaria judicant, licet vix mille thalerorum redimantur pretio.

ARS *Coffeam* præparandi, dudum in urbibus populosioribus, jus civitatis obtinuit, & admodum familiaris evasit, tanquam germana soror *Tabernarum Vinariorum*, hinc publicæ tabernæ *Coffeæ* fere ubique prostant hodie, in quibus otiosiores & delicatiores conveniunt, potu non inebriante se reficiendi; quin & in domo quacunque honoratori, ancillam vel famulum, artis hujus coquinariæ peritum,prehendas.

§. X.

Hoc potionis genus, ut novitium, nobilioribus in Europa tam frequens est, quam ignobilioribus *Nicotiana* evasit. Inprimis gratiam sexus muliebris sibi conciliavit potus, cum inebrians non sit, cum *Theæ* infuso sociandus, quamvis *COFFÆ* potus nobilior judicetur, quod chariori, quam *Thea*, forte pretio veneat. Nulla enim facile *Matrona* nobilior, solo *Theæ* infuso se sat opipare exceptam putat, cum *Coffea*, majoris nempe pretii, habeatur præstantior; immo pro contemptu habet, si aliam invisens, *COFFÆ* non excipitur deliciis: isque, mihi crede, inurbanus salutatur, qui prandio dato, *Coffeam* non offert hospitibus. Commentum hoc *COFFÆ* novitium, plane singulare est, nec *Tabaci* fumo inferius, modo rationes queras hujus ex effectu, sapore vel reliquis attributis. Ex *Coffeæ* inertibus nucleis, adustione eupyreumaticeis factis, naturæ adeoque inimicis, parare potum, qui nec reficiat animum, nec sitim restingvat, ars omnino per magna est, quem bruta animantia, omnesque homines horrent, nec doctæ nisi gulæ sapiat. Præterea novimus omne tostum vim nutriendi amisisse, naturæque evasisse inimicum, unde

panem aut carnem uſtam, omnes merito depurgant
coenantes.

§. XI.

VIREs, qui ſcire velit huius COFFEÆ potus, eas
potius Medicas, quam diæteticas reperiat, quas paucis
exponere lubet.

ANOREXIAM potius excitat, quam appetitum; qui-
cunque mox ante prandium aliquot COFFEÆ cyathos
hauſit, ut antea famelicus, abſque ſingulari oblecta-
mento & auiditate cibum aſſumit, quin potius ab eo fa-
cile abſtinebit.

PERVIGILIUM accelerat & ſomnum tollit, quod
quiuis expertum habet, qui hoc, hauſo tempore veſper-
tino, largius ſe ingurgitavit, & inde noctem tranſiget
inſomnem, quod ut impediatur, alii aqua ſuperbibunt
cyathum, alii vaſculum vini, alii ſpiritus ardentis; ſi
coenam omittant, qui ſero, tempore veſpertino, po-
tum conſumferunt, non ſomno facile obruuntur.

FLATULENTIAM inhibere, & *digestionem* pro-
movere, creditur, ſi a prandio mox hauriatur; certum
vero, immo certiffimum, eſt, quod potus quocumque
tempore ſumatur, ſi minus rite toſtus & præparatus,
Borborygmus excitet & flatulentiam. Nob. Donn. Præ-
ſes virum novit, qui A:o 1742. d. 4. Octobr. commilito-
num allectus conſortio, octo cyathos murrhinos huius
potus hauſit, inde flatulentia, borborygmis, ruſibus ni-
dorofis, Anorexia, ſingulari ſenſu cordis relaxationem
ſimulante, nocte inſomni & ſudore acido graviter la-
boravit.

TREMORES manuum capitique obtinent plerique
Coffea ſtrenui & quotidiani potatores. Tres Viros illu-
ſtriores, nuper defunctos, meminimus, qui nimio Cof-
fea potu adeo tremuli evaſere, ut vix Cyathum ori ad-
movere potuerint, feliciter tamen liberati, per aliquot

annos,

annos, ab hac potione abstinendo; Unus horum, qui gustui abstinenciam persuadere non potuit, ore Coffeam tenuit, sed nihil deglutiens, sputo eam deinde emisit. Debilitare Coffeam & systema nervosum, & cerebrum, utpote exsiccans & simul eupyreumaticum, non modo ex qualitate usuali, sed ex dictis tremoribus, constat. Apud magnates nostros, frequentiores hodie esse mortes subitaneas, deprehendimus, quas *Asphixiam* dicunt, qua plurimi Holmiæ & alibi, circa solstitia hyberna imprimis, occubere; annon culpam *Asphixiæ* e potu Coffeæ derivare liceat, a iis inquirendum relinquo; mihi certe alienum non videtur, nec alienæ sunt observationes, cum plurimi *Asphixia* erepti, de iis loquor, quos novimus, strenui potatores fuere Coffeæ.

ANTIVENEREUM & effeminans vulgo habetur Coffeæ potus, unde etiam potus Caponum, per opprobrium dicitur. Certe si blanda, dulcia & oleosa, Aphrodisiaca sint, vires Coffeæ esse contrarias oportet. Notissima est *Olearii* in *itinerario* p. 578. historia, de Regina Sultani Mahmud *Kasims*, quæ equum vidit castrari, ab horrenda operatione abstinere, & equo Coffeam propinari iussit, cuius efficaciam habuit expertam in marito.

OCULOS tantum debilitat, quantum pingvia eos corroborant. Virum novimus, qui hora prima diei ante prandium haasit tres Coffeæ cyathos, vacuo ventriculo, post quadrantem horæ, relationes lecturus publicas, facultatem videndi fere desideravit, albo quasi reticulo & linteo poroso, oculis pratenso.

MELANCHOLICIS nocet Coffeæ potus, quod omnes huic obnoxii morbo, suo confirmant testimonio.

HYPOCHONDRIACIS damnum adfert, acidum enim in primis viis auget, & copiosius haustum, sudorem atque acidum generat; quando hi potant decoctum, & non multo post curru vehuntur, ructus emittunt ac-

cidis-

cidissimos & copiosissimos, ut eodem contineri curriculo, grave ducamus.

HYSTERICIS non expedit potus, etsi illis vi sua eupyreumatica prodesse creditur. Matronas duas honoratiores, urbis hujus incolas, hac passione vexatas, ferunt; quæ quotidie potum consumserunt, & ex Medicamentis præscriptis, nullam obtinuerunt medicinam, priusquam Coffeam copiosius sumtam, medicorum consilio per aliquot annos neglexerint; persuasione vero amicarum, potum defendentium, aliquot cyathos Coffeæ post annum hauriebant, sed, vix exacta nocte, paraxysmo intenso hysterico affectæ, veritatem criminationis probarunt.

HÆMORRHAGIAS quascunque, *Menses & Hæmorrhoides* pellit, ideoque feminae etiam huic deditæ potui, menstruis fere diffluunt, & sæpe uteri Hæmorrhagiam incurrunt; ne igitur in statu graviditatis abortum timeant, ab Coffeæ usu copiosiori abstinere, consultum habemus. Quod vero Hæmorrhoides excitet & pellat, res adeo Hæmorrhoidariis est nota, ut demonstratione non indigeat.

URINAM copiose pellit, imprimis si aqua misceatur; quosdam calculo obnoxios Holmiæ novimus, qui Cyathum Coffeæ murrhinum vitro aquæ frigidae, libra una repleto, infundunt, idque horis consumunt matutinis, qui unanimiter fatentur, quod vix aliud ipsis sit notum, urinam & sabulum copiosius pellens.

EXSICCANS est, unde hujus potus helluones plerumque macilenti & exsucco evadunt; contra illis expedit, qui Polysarchia & pingvedine nimia laborant.

Verbo: ut multa paucis complectar. *Coffea*, utpote usta, nihil confert nutrimenti, sed ut naturæ inimica expellitur, omnes promovet excretiones, corpus exsiccat, humores spissos & lentos attenuat, immo fibras strictiores facit, systemaque enervat nervosum; quod igitur
Cof-

Coffeæ potus diæteticus, optimus non fit, fatis patet, nec facile aliis expedit, nisi obesis, vaporosis, sedentariis, gulosis. Torpidos erigere, & stupidiore acuerè videtur, verum cerebrum & systema nervosum exsiccando, corpus debilitat, & præcocem parit senectutem.

§. XII.

Quando MEDICI Coffeam adhibent, laudabilem ejus effectum, lati percipiunt; rite enim usurpatum, præcipue malis, jam commemorandis, inservit.

CALEFACIENS est Coffeæ decoctum, hinc tempore calefacit hiberno, æstivo defatigat, ideoque in Febribus Criticis & Phlogisticis locum non habet; Erysipelalosis certe summe est noxium, nec criticis febribus convenit, quum acidum generat.

CARMINATIVUM vulgo creditur, sed repellens potius dicendum; quamobrem lautiores a prandio Coffeam propinant, quo flatulentiam pellant. Nob. Dom. Præses A:o 1740. e nosocomio navali, cujus Medicus fuit, horis egressus matutinis, ab ægrotantium halitu *Cardialgia* sæpius afficiebatur; præsentissimum habuit remedium, si tres Cyathos murrhinos coffeæ celeri consumserit manu, sine saccharo & lacte.

ATTENUANS est, utpote exsiccans, unanimi Medicorum testimonio. Nimia ideo pingvedine laborantibus præscribendum; in *Leucorrhœa* quoque prodesse, tam Medicorum, quam Sexus sequioris suffragio est confirmatum.

ANTHELMINTICUM audit, & hinc pueris sæpe confertur, copiosius vero haustum, parvos eos reddit, adeoque non facile his ordinandum. Si quis aliquot cyathos decocti saturatoris hauriat, vermes plerumque e ventriculo in intestina descendere experitur; si mox purgatio propinetur, invisi hi hospites hac expelluntur

methodo; vermes enim ustulata, nulla ratione ferre possunt, quod de Cornu Cervi usto, aliisque, constat.

EXCITANS est, quam ob causam illi, qui lucubrando noctes agant insomnes, Coffeam assumunt, cum animo evadant promptiores; jure igitur in morbis soporosis, si inprimis aegroti, oppleti, phlegmatici & obesi sint, Coffeam commendamus.

PELLENS est, uti prius dictum; sanguinem, urinam, reliquasque excretiones pellit, qua ratione non sine fructu, tanquam emmenagogum, in menstruis suppressis adhibetur, & si copiosiori hauriatur aqua, calculosis ad sabulum pellendum prodest.

CEPHALICUM esse, Medici comprobant, & observationes eorum adducunt varios, qui sat inveterata Cephalalgia detenti, solius ope decocti, pristinam obtinuerunt sanitatem. *Cephalalgiam* a crapulis abluere, res est notissima. *Hemicraniam* sola Coffea mitigare, plurimi denique solent.

Manum de tabula.

TANTUM

COFFEA arabica.

A. Aitona Sc.

